

AÇIK ÖĞRETİM SİSTEMİ TELEVİZYON PROGRAM TASARIMINDA YENİ UYGULAMALAR

Yrd. Doç. Dr. Ufuk Küçükcan
Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi
Yunus Emre Kampusu 26470/Eskişehir/Türkiye
ukucukca@anadolu.edu.tr

Özet

2010 yılında Anadolu Üniversitesi ve Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) işbirliği ile kurulan “TRT Okul” kanalıyla birlikte Türkiye’nin ilk eğitim televizyonu kurulmuştur. Kanalin kuruluşu birçok ilki beraberinde taşımakla birlikte, 1982 yılından bu yana televizyon mecrası üzerinden Açık Öğretim Sistemi (AÖS) sistemi öğrencilerine ulaştırılan eğitim materyallerinin (televizyon ders programları) tasarımı, uygulaması ve yayıncılığı konusunda yeni bir yöntem metodolojik olarak uygulanmaya başlanmıştır. Bunun için 2010 Eylül’ünde düzenlenen Eğitim Televizyonu Uluslararası Arama Konferansı “Nasıl bir eğitim kanalı?” sorusuna cevap aramış, özellikle Açık Öğretim Sistemi’nin formal televizyon ders programlarının ve bunlar için uygulanması düşünülen yöntemin zihinsel ve yapısal temelini kaynağını oluşturmuştur. Konferansın çıktılarının yanında Türkiye’deki temel eğitim sisteminin ihtiyaçları, global değişimler, Türkiye’de istihdamdaki uzman ihtiyacının hızla büyümesi, iletişim teknolojilerindeki değişimler, eğitimde yeni perspektifler, verimliliğin ve etkinliğin artırılma ihtiyacı uzaktan eğitimde de yapılacak uygulamalarda yeni bir bakış açısının geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Ayrıca kamu yayıncılığı içerisinde “Yaşam Boyu Eğitim (Life Long Learning)” yaklaşımının TRT ile birlikte geliştirilmesi kamusal yayıncılığın da yeni bir perspektif kazanmasını sağlamıştır. Bu çalışma 2010-2014 yılları arasında üretilen yaklaşık 3000 televizyon programının tasarımı, üretimi ve yayınlanmasında nasıl bir metodolojiyle çalışıldığını göstermeye yöneliktir.

Anahtar Sözcükler: Eğitim televizyonu, televizyon program tasarımı, açık öğretim sistemi, TRT Okul.

NEW APPLICATIONS OF TELEVISION PROGRAM DESIGN IN OPEN EDUCATION SYSTEM

Abstract

Turkey's first educational television channel, TRT Okul, was established with the cooperation of Anadolu University and Turkish Radio Television in 2010. Although establishment of channels have many new thoughts, a new method about design, production and broadcasting of educational materials (television course programs) that were delivered by television in Open Education System since 1982. It is called the answer of a question that is “How should be an ideal educational television channel?” in the International Research Conference in September 2010. Especially the sources of mental and structural fundamentals of formal television courses in open education system and it’s production method intend to apply the Research Conference’s outputs. Besides the conference outputs, requirements of the basic education system in Turkey, global changes, rapid growth of the need for experts in employment in Turkey, changes in technology, new perspectives in education, need to increase the efficiency and the effectiveness have revealed the necessity to a new perspective in applications of distance education. Also “Life Long Learning” approach that is developed with TRT provided to gain a new perspective on public broadcasting. This study is intended to demonstrate how working with a methodology for design, production and broadcast of nearly 3,000 television programs produced between 2010-2014.

Keywords: Educational television, television program design, open education system, TRT Okul.

GİRİŞ

Televizyon yayıncılığı ve eğitim kavramlarının bir araya gelmesi kamusal yayıncılığın ortaya çıkmasına denk gelir. Kamu yayıncılığının temel işlevlerinden biri olan “kamunun eğitilmesi” kamu kaynakları kullanılarak yapılan yayıncılığın birincil çıktısıdır. Ancak kamu tekelinin ortadan kalkması ile ticari televizyonculukla rekabete giren kamu yayıncılığı bütün dünyada sarsıntı geçirmiş ve temel amaçlarından uzaklaşmıştır. Brants ve De Bens’in Avrupa’daki televizyon yayıncılığı üzerine yaptıkları çalışmada da İtalya, Fransa, Belçika, Finlandiya ve pek çok diğer ülkede kamu televizyonlarının yayın akışlarında “prime-time”¹ denen yayın kuşağında eğlence programlarına ağırlık vermeye başladıklarını belirlemişlerdir (2000: 18-20). Ticari yayıncıların, en çok izleyiciyi kendilerine çekmek gibi en temel amacına karşın kamu yayıncılarının çok çeşitli programlardan oluşan bir karışımı sunmaları gerekliliği (McKinsey, 1999: 19), yayıncılığın da nispeten ucuzlaması ve yeni teknolojilerle birlikte, kamu yayıncılığı yapan televizyon kanallarını tematik kanallar kurmaya itmiş, örneğin İngiltere’de BBC Türkiye’de TRT gibi kamu yayıncıları bu süreç içerisinde yeni kanallar açmışlardır. Kamu yayıncılarının çeşitli alanlarda yüksek nitelikli, hem genel hem de azınlık beğenisini yansıtan, ulusal kültürün varlığını sürdürmesine yardımcı olan, ticari rakiplerini etkileyecek ve programlarına harcanan parayı haklı gösterecek sayıda izleyicisi olan, güçlü bir ulusal yapıyı destekleyen bir karışım amaçlamaları (Mc Kinsey, 1999: 19) sonucunda eğitim, müzik, haber, belgesel, spor, çocuk ve azınlıklara yönelik kanallar kurmuşlardır. 1986 yılında TRT’nin haber ve kültür ağırlıklı yayınlar yapan TV2 (TRT 2) kanalıyla başlayan yeni yayıncılık 1990’lı yıllarla birlikte 5 kanala çıkmış, 2000’li yıllarda da var olan kanallar çeşitli evrimler göstererek daha belirgin temalı 13 kanala çıkmıştır. 1990 yılında eğitim ve müzik programları yayınlamak üzere açılan TV4 (TRT4) kanalı da 1983 yılında TV1 (TRT1) kanalı üzerinden sınırlı bir şekilde yayınlanan ve Anadolu Üniversitesi tarafından hazırlanan açık ve uzaktan eğitim sisteminin televizyon ders programlarının yeni yayın yeri olmuştur. Ders yayınlarının 1991 yılında TRT 1’de haftada 10,5, TRT 2’de 6,5 TRT 4’de de 10 saat olmak üzere haftada toplam 27 saat olan yayını 2008 yılına kadar devam etti.² Zaman zaman yıllara göre yayın saatleri ve program sayıları değişmesine karşın ortalama yılda 24 hafta, haftada 37 saat yılda da 888 saat olmak üzere 25 yıllık sürede yaklaşık 5000 televizyon programı yayınlanmıştır.

Bu süreç boyunca öğrencilerin yayınlarla ilgili sorunlarından birinin yayın saatlerinin uygunsuzluğu olduğu tespiti yapılmıştır. Bozkaya’nın yaptığı çalışmada öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun programların yayın gün ve saatinin kendi ihtiyaç ve beklentilerine göre düzenlenmesi gerektiğini, bu programların daha fazla izlenebilir olmasında önemli bir faktör olarak görmektedir (2006:154). Aynı araştırma televizyon ders programlarının izlenirliğinin % 12 civarında olduğunu % 60’ının ise televizyon programlarını izlemediğini ortaya koymuştur (Bozkaya, 2006; 153).

Hakan ve diğerleri (2004: 113), farklı bölümlerde öğrenim gören 2. 3. ve 4. sınıf lisans öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmada öğrencilerin büyük çoğunluğunun televizyon yayınlarını uzaktan öğretimin önemli bir parçası olarak görmelerine rağmen, bu programlardan gerektiği ölçüde yararlanamadıklarını, öğrencilerin büyük çoğunluğunun televizyon programlarının ilgili ders kitaplarında yer alan üniteleri açıkladığını ve anlamayı kolaylaştırdığını düşünmekle birlikte, dersler için üretilen televizyon programlarını sayıca yeterli bulmadıklarını belirtmişlerdir.

¹ Televizyonun en çok izlenen zaman dilimi: 19.00-23.00 arası.

² 2007-2008 öğretim yılında Açıköğretim televizyon programları TRT kanalında son kez yayınlanmış, 31 Ocak 2011 tarihine kadar derslerin yayınına TRT ile gerekli anlaşma yapılmadığı için ara verilmiştir. Bunun nedeni olarak 2954 sayılı “Radyo ve Televizyon Kanunu”nun 21. Maddesine göre açıköğretim yayınları ve eğitim öğretim amaçlı yayınlar, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumuna tahsis edilen TV kanallarının uygun görülmesinde yayınlanır. Ücret miktarı ve yayın ile ilgili diğer hususla, ilgili kurumlar ile TRT arasında yapılacak bir protokolle belirlenmekte hükmüne göre yapılmıştır.

YÖNTEM

2010 yılında Anadolu Üniversitesi Açık ve Uzaktan Öğretim Sisteminin değerlendirilmesi amacıyla düzenlenen “2020 Gelecek Tasarımı” arama konferansı sonucu ortaya çıkan “Açık ve Uzaktan Eğitim Sistemi 2020 Stratejik Raporu”, stratejik planının temel vizyonunu “Yaşam Boyu Eğitim”³ olarak belirlemiş ve çalışmanın temel çıktılarında birinin de açık ve uzaktan eğitimde televizyon yayıncılığının sistemin temel parçalarından birisi olması gerektiğine karar verilmiştir.⁴

Bu karar ve amaçlar neticesinde 2010 yılında TRT ile tekrar anlaşan Anadolu Üniversitesi, TRT’nin de eğitim programları konusundaki ihtiyaçları da göz önüne alınarak, ortak bir yeni eğitim kanalı kurma kararı alınmış ve Mayıs 2010’da protokol imzalanmıştır.⁵

TRT ile yapılan yeni stratejik ortaklık çerçevesinde “Nasıl bir eğitim Televizyonu?” sorusuna cevap aramak adına bir çalışma başlatılmış ve bu çalışma neticesinde de geniş katılımlı bir arama konferansı düzenleme kararı alınmıştır. 9-10 Ekim 2011 tarihlerinde eğitim, uzaktan eğitim ve eğitim televizyonculuğu alanlarında uzmanlaşmış dünyadan ve Türkiye’den 90 iddia sahibinin katılımıyla bir arama konferansı düzenlenmiştir.⁶

Bu çalışma, “2020 stratejik planı” çerçevesinde Hakan ve diğerlerinin (2004), Bozkaya (2006) ve Küçükcan’ın (2011) yaptığı Açık Öğretim Sistemi televizyon izleme ve planlamalarıyla ilgili çalışmalarının sonuç ve önerilerini kullanarak, yapılan “arama konferansı” sonuçlarını analiz etmekte ve ortaya çıkarılan uygulama stratejisini göstermektedir.

BULGULAR

TRT Okul Protokol Çerçevesi

Anadolu Üniversitesi ile TRT arasında yapılan anlaşma çerçevesinde kanalın stratejik ortaklık üzerinde inşa edilmesi, sadece açık ve uzaktan eğitim öğrencilerine yönelik bir kanal değil “7’den 77’ye Yaşam Boyu Eğitim”

³ “Yaşam boyu öğrenme” vizyonu sadece Anadolu Üniversitesi için değil YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu) tarafından 2007 yılında hazırlanan “Türkiye’nin Yüksek Öğretim Stratejisi Raporu” nda da belirlenen hedeflerden biridir. Rapora göre “yeni bilgi ve becerilerin üretilmesi, sürekli olarak güncellenmesi ve doğru yönetilmesi hangi alanda olursa olsun toplumları başarıya götürmektedir. Toplumun bireylerine düşen görev ise bulunduğu toplumda hem yer edinmek hem de katkıda bulunmak adına bilgi düzeyini sürekli olarak geliştirmektir. Bu noktada sadece örgün eğitimle ya da zorunlu eğitimle alınan eğitim yeterli olmayabilir. Yaşam boyu eğitim çatısı altında toplanan eğitimler ile bireyler hayatının her döneminde ve her konuda eğitim alabilirler. Günümüzde bu eğitimi bireylere sunmanın en pratik yolu teknolojinin ve özellikle de günümüzde en yaygın iletişim araçlarından biri olan internetten de yararlanarak uzaktan eğitim aracılığı ile sunmaktır. Zaman içerisinde yaşam boyu eğitim ilkesinin önemi daha da artacaktır. Dolayısıyla bu durum açık öğretim ve uzaktan öğretimin de değerinin artmasını sağlayacaktır.” (Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi Raporu, 2007)

⁴ Eğitim televizyonu için Açık ve Uzaktan eğitim 2020 vizyon, misyon ve ana hedefler analizi için ayrıca bkz. Küçükcan, Ufuk. A New TV Practice in Distance Education in Turkey. Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE April 2011 ISSN 1302-6488 Volume: 12 Number: 2 Article 10

⁵ 8 aylık bir hazırlık sürecinden sonra Türkiye’nin ilk eğitim temalı kanalı TRT Okul 31 Ocak 2011 yılında yayına başladı.

⁶ Katılımcı kurumlar: Anadolu Üniversitesi, TRT, Milli Eğitim Bakanlığı EGİTEK, University of California Media Center, BBC & Open University of UK, Discovery Channel, Teachers TV, Athabaska University Educational Television, Queensland University of Technology, Greek Educational Radio Television, Avusturya Eğitim Bakanlığı, Medien LB, NHK Educational, Open University Japan, Talal Abu Ghazaleh Business University, Turkish American TV, Worldwide Education, Cambridge University of Press, FİLMA CASS, İPSOS KMG.

hedefiyle geniş bir hedef kitlesi olması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Her iki kurumun çalışması sonucu belirlenen çerçeveye göre;

- Günlük toplam 24 saatlik yayının 12 saati Anadolu Üniversitesi'ne aittir.
- Sadece eğitim programları yayınlayan tematik bir kanaldır.
- Uydu (Türksat 2-A) üzerinden yayın yapan kanalın kapsama alanı sadece Türkiye değil İngiltere'den Çin'e uzanan bir coğrafyadır. Dolayısıyla Türkçe konuşan tüm topluluklara hitap eden bir kanal olması amaçlanmıştır.
- Anadolu Üniversitesi yayınlarının % 70'ini Açık Öğretim Sistemi ders programları ve sisteme destek programlarından oluşacak, geriye kalan % 30'u genel kitleyi ilgilendirecek eğitim, kültür ve sanat programlarından oluşacaktır.
- Yayın prototipleri iki kurumun ortak çalışması sonucu belirlenecektir, (Küçükcan, 2011: 149) kararları alınmıştır.

Eğitim Televizyonu Arama Konferansı

15 Ocak 1983'de TRT 1'de ilk siyah beyaz televizyon ders programı yayını yapan Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Sistemi, 1984'de TRT'nin renkli televizyon yayıncılığına geçişiyle birlikte yayınlarını renkli olarak gerçekleştirir. Bu televizyon yayıncılık teknolojisindeki basit değişim dahi program tasarımlarında yeni perspektifler geliştirmeye öğrenci için izlemesi daha cazip ve çekici programlar yapmanın gerekliliğini ortaya koymuştur. Ne var ki o günden bu yana 33 yıllık süreçte televizyon yapım ve yayın teknolojilerinin hızlı ve muazzam büyüklükteki gelişimi yayıncılığı da başka noktalara getirmiştir. Video kaydedicilerin sıradan tüketicilerin hayatlarına girmesiyle başlayan süreç, yayın teknolojilerinin uydu ve kablodan yayın olanakları sunması 1990'larda ticari televizyonculuğun büyümesiyle çok kanallı yayın hayatına geçişi olanaklı kılmış, bu da rekabetin ortaya çıkmasına neden olmuştur. 2000'li yılların başları sayısal yapım ve yayın teknolojilerinin ortaya çıkışı ve yüksek tanımlı televizyonun (HDTV) tüketiciyle tanışması hem kanal çeşitliliğini arttırırken hem de yüksek çözünürlüklü görüntü kalitesine ulaşması izleyici beklentilerini arttırmıştır. Henüz bu teknolojiler dünyada tam olarak yaygınlaşmamışken mobil teknolojilerin "Yeni Medya" olarak adlandırılacak iletişim platformu ve alanı, hem endüstriyel hem ekonomik hem de teknolojik olarak büyük yakınsamalara neden olmuş, kimilerince bu dönem "Yeni İletişim Çağı" kimilerince de "Bilgi ve Enformasyon Çağı" olarak tanımlanacak ancak 30 yıl önce belki de kimsenin hayal bile edemeyeceği bir noktaya gelmesine sebep olacaktır. Dolayısıyla bütün bu gelişmeler çerçevesinde bilginin akışının 30 yıl önceki modeller ve stratejilerle yönlendirmenin mümkün olamayacağı "Açık Öğretim Sistemi 2020 Stratejik Raporu" çerçevesinde de ortaya konmuştur.

TRT ile yapılan yeni stratejik ortaklık çerçevesinde "Nasıl bir eğitim Televizyonu?" sorusuna cevap aramak adına bir çalışma başlatılmış ve bu çalışma neticesinde de geniş katılımlı bir arama konferansı düzenleme kararı alınmıştır. 9-10 Ekim 2011 tarihlerinde eğitim, uzaktan eğitim ve eğitim televizyonculuğu alanlarında uzmanlaşmış dünyadan ve Türkiye'den 90 iddia sahibinin katılımıyla bir arama konferansı düzenlenmiştir. İki gün süren çalışma 3 adımda gerçekleştirilmiştir:

1. İdeal bir eğitim televizyonunun ana ilkelerinin belirlenmesi
2. TRT Okul mevcut durum ve tasarım çalışmaları konusunda bilgilendirme ve görüş alışverişi
3. Mevcut durum ile ideal arasındaki farkların kapatılması için öneri geliştirme

Birinci adım çalışması olan "ideal bir eğitim televizyonunun temel ilkeleri"nin belirlenmesi aşamasında dikkat edilmesi ve odaklanması gereken bazı konuların ve soruların olduğu belirtilmiştir ve bunlar şu şekilde sıralanmıştır:

- **Hedef kitle farklılığı:** Açık ve uzaktan eğitim izleyici kitlesi ile yaygın eğitim izleyici kitlesi arasındaki farklılık problem yaratır mı?
- **İzleme alışkanlıkları ve medya yapısı arasındaki farklılık:** Yabancı katılımcılara kendi ülkelerindeki medya yapısı ve kültürü ile Türkiye'deki yapının farklılığının göz önünde tutulması gereken bir konu olduğu hatırlatılmıştır.
- **Televizyon ve açık ve uzaktan eğitim ilişkisi:** Televizyon bir mecra olarak tüm açık ve uzaktan öğretim sistemini kapsamamaktadır. Televizyon sistemin kilit noktalarından biri olarak ele alınmalıdır.
- **Kanal kimliği:** 30 yıllık açık ve uzaktan eğitimin televizyon algısının değişmesi için "kanal kimliğinin nasıl olacağı?" sorusu önemli olacaktır.

- **Televizyona uyumlu ders:** Bugünün televizyonunun özellikleri düşünülerek derslerin “televizyona uyumlu ders” konsepti ne anlama gelmektedir?
- **Pedagojik yaklaşım:** “Pedagojinin televizyon programcılığına hem formal eğitim hem de informal eğitimde nasıl uygulanacağı?” sorusu odak noktalarından biri olmalıdır.
- **Yakınsama:** Televizyonda teknolojik yakınsamadan çok, bilişim, iletişim ve eğlencenin yakınsaması ön plana çıkıyor.

İdeal Eğitim Televizyonu Temel İlkeleri

Arama konferansına katılan uzmanların ortak görüşü, ideal bir eğitim televizyonunun şu ilkeler üzerinde kurulması yönünde olmuştur:

- **Yaşam boyu öğrenme:** Yaşam boyu öğrenme ilkesi esas alınarak, toplumun her kesimine hitap eden bir kanal olmalıdır.
- **İzleyiciyi anlama:** İzleyiciyi anlamak, izleyici ihtiyaç ve beklentilerine cevap verebilmek, içeriği bu doğrultuda hazırlamak esas olmalıdır.
- **Etkileşim:** İzleyici ile etkileşimi sağlayacak mekanizmalar mutlaka programların ve kanal formatının yapısına dahil edilmelidir.
- **İşbirlikleri:** Ulusal ve uluslararası kurumlarla, üniversitelerle içerik ve format geliştirme, program üretimi amacıyla işbirlikleri ve ortaklıklar gerçekleştirilmelidir.
- **Teknoloji:** Farklı teknolojiler mutlaka kanalda yakınsamalıdır, farklı medya kanalları (geleneksel ve modern kanallar) bir arada kullanılmalıdır. İnternet mutlaka sistemi destekleyecek şekilde kullanılmalıdır. Kanal sürekli inovasyona odaklanmalıdır (IPTV, İnternet TV, Mobile TV gibi uygulamalar).
- **Çeşitlilik:** İçeriğin farklı formatlarda ve farklı platformlarla izleyiciye sunulması sağlanmalı (içerik ve yayın çeşitliliği).
- **Erişilebilirlik:** İzleyicilerin/öğrencilerin herhangi bir zamanda herhangi bir yerden programlara erişimini olanaklı kılabacak bir yapı kurulmalıdır.
- **Ölçme ve değerlendirme:** Öğrencilerin/izleyicilerin başarısını değerlendirecek, aynı şekilde kanalın da performansını değerlendirecek (rating) ölçme ve değerlendirme mekanizmaları kurulmalı, program tasarımında bu ilke dikkate alınmalıdır.
- **Edutainment:** Kanal, eğlenme ve oyun kavramlarını, öğrenme ve eğitim kavramlarıyla buluşturmalıdır.
- **Pedagoji:** Aktif öğrenme sağlanmalı, uygun görülen yerlerde izleyicinin de içerik yaratmasına olanak verilmelidir.

Yaşam boyu öğrenme

2012’de Deloitte’in yaptığı “Türkiye Televizyon ve Medya Raporu’nda Türkiye’de günlük 3,9 saatlik kişi başı televizyon izleme saatine sahip olduğu görülür. Bu oran OECD ülkeleri ortalamasının üzerindedir (2012; 5). Bu da Türkiye’nin hala televizyon bağımlısı bir ülke olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla izler kitlenin televizyonla ilişkisi eğitimin yaygınlaştırması açısından önemli bir mecra olduğunu göstermektedir.

Kitle iletişiminin, farklı kategorilerde eğitim almak isteyen özürü, yaşlı, çocuk ve emekli gibi öğrencilere yaşam boyu eğitimde fırsat eşitliği sağladığı (Oliver 1994: 168) bilinmektedir. Bu nedenle TRT Okul’un da bu fırsat eşitliğini temel yaklaşım olarak alması kaçınılmazdır. Bu yaklaşım çerçevesinde kanalın TRT tarafı tamamıyla genel kitlenin eğitimine yönelikken, Anadolu Üniversitesi bu yaklaşımını şu şekilde şekillendirmiştir:

- Program üretimlerinin %70’i açık ve uzaktan eğitime ayrılırken, %30’u “Yaşam Boyu Öğrenme” kapsamında kültür ve sanat programları olarak üretilecektir.
- Açık ve uzaktan eğitim televizyon ders programlarının “günlük yaşamda doğrudan karşılığı olan ve hayatın içinden örneklendirilebilecek” içeriklere sahip olanları (Sosyoloji, Psikoloji, Finans vs. gibi) hem öğrencilerin hem de genel izleyici kitlesinin de izleyeceği şekilde tasarlanacaktır.
- Bir kısım içerikler ise, öğrenciye sunulandan farklı olarak, tekrar tasarlanarak ve düzenlenerek genel izleyici kitlesinin izleyebileceği bir formata getirilecektir.
- Özellikle yabancı dil programları tüm hedef kitleye yönelik olarak hazırlanacaktır.

İzleyiciyi anlama

İzleyici anlamak, izleyici ihtiyaç ve beklentilerine cevap verebilmek için öncelikli olarak veri araştırmalarının yapılması önemlidir. Bu araştırmalarda ticari televizyon işletmeleri genellikle hedef kitle olarak belirledikleri izleyici kitlesini anlamak için çeşitli pazarlama araştırmalarına ihtiyaç duyarlar. Bu araştırmalar; izleyici profili belirleme araştırmaları, Mecra pazar payı belirleme araştırmaları, Pazar-hedef kitle bölümlenme araştırmaları, izleyici memnuniyeti araştırmaları, Pazar iletişimi ölçümleri gibi araştırmalardır (Sayılğan, 2010). Bu araştırmaların tümü reklam veren ile alan arasındaki ilişkiye yönelik olmakla birlikte televizyon izleme davranışlarının ne olduğunu belirlemek açısından önemlidir.

- TRT Okulun tasarımı ve stratejinin belirlenmesi aşamasında ikincil araştırmalar⁷ olarak adlandırılacak bu pazarlama araştırmalarından yararlanmak hem TRT hem de Anadolu Üniversitesi açısından öncelikli olacaktır.
- Ayrıca Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Sistemi için öğrencilerin televizyon izlemelerine yönelik önceden yapılmış kimi araştırmalar (Bozkaya, 2006; Hakan ve diğerleri, 2004) kullanılacak ikincil araştırmalar olmakla birlikte doğrudan stratejiyi ve çalışmalarını etkileyecek olmaları açısından öncelikle kullanılmasına karar verilmiştir. Bu araştırmaların sonuçları açısından aşağıdaki çıktılar önemlidir:
  - Programların yayın gün ve saatinin öğrencilerin ihtiyaç ve beklentilerine göre düzenlenmesi gereği, bu programların daha fazla izlenilebilir olmasında önemli bir faktör olarak görülmektedir. (Bozkaya, 2006;154)
  - Temel öğretim materyali olarak sunulan ders kitaplarında, hazırlanan televizyon programlarına ilişkin tanıtıcı ve özendirici bilgilere yer verilmesi gereği büyük önem taşımaktadır. (Bozkaya, 2006;154)
  - Öğrenciler dersler için üretilen televizyon programlarını sayıca yeterli bulmadıklarını belirtmişlerdir. (Hakan ve diğerleri, 2004; 113)
  - Öğrenciler, hazırlanacak televizyon programlarının daha güncel, ilgi çekici ve görsel olarak yapılandırılması isteğini yoğun olarak talep etmektedirler. (Bozkaya, 2006; 156)
  - Öğreticilerin öğrenenlerle etkili biçimde etkileşim kurması, içeriği akademik dil yerine konuşma diliyle öğrenenlerine aktarabilmesi önemlidir. (Bozkaya, 2006; 155)
- Birincil araştırmalar olarak adlandırılan doğrudan araştırmayı yapanın tasarladığı ve uyguladığı çalışmalar veri güvenilirliği açısından uygun olmakla birlikte pahalı ve uzun süreli araştırmalardır. Bu tip araştırmalar ilk yayın dönemi itibarıyla tasarlanacak ve uygulanacaktır.
- TRT tarafından yapılan izleme ölçümleri (rating) değerlendirmeye alınacaktır. Hatta TRT'nin izleme ölçümlerinde kullandığı örneklem profiline Açık Öğretim Sistemi öğrencileri dahil edilecektir.

Etkileşim

Yeni iletişim teknolojilerinin yakınsamasıyla oluşan “Yeni Medya” araçlarının sağladığı “etkileşim” ve “eşzamanlı (asenkron)” olabilmeye uzaktan eğitimde bilgiye “her zaman” ve “her yerde” ulaşmayı kolay hale getirirken geleneksel televizyon yayıncılığının dar kapsamını da genişletmektedir. Geleneksel televizyon yayıncılığı hızla evrilmekte, özellikle VoD (Video on Demand – Dilediğin Zaman İzle) platformları üzerinden izleme oranları hızla artmaktadır. Ayrıca mobil cihazlar üzerinden basit uygulamalarla ve Mobil TV platformları üzerinden izleyici her zaman ve her yerde bilgiye kolayca ulaşabilmektedir.

Açık ve uzaktan eğitim öğrencileri profili incelendiğinde bu teknolojileri kullanım ve yatkınlık yüksek seviyededir. Öğrencilerin %95’8’inin cep telefonu, %85.8’inin Bilgisayar, %10’unun cep bilgisayarı ve %5.5’i de Tablet PC sahibidir ve sadece %3.3’ünün internet erişim olanağı yoktur.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde ortaya çıkan bu yeniliklerin uzaktan eğitimde kullanılmaya başlamasıyla birlikte öğrenme araç ve ortamları çeşitlenerek sayıca artmış ve etkileşim çeşitli düzeylerde kullanılmaya başlamıştır. Tarafların birbirini karşılıklı olarak etkilemesi olarak tanımlanan etkileşim, uzaktan eğitim sürecinde dört farklı türde kullanılmaktadır (Özgür, 2005: 83; Tuovinen 2000: 16; Moore ve Kearsly 1996: 128-130). Bunlar;

1. öğrenci-içerik,
2. öğrenci-öğretici,
3. öğrenci-öğrenci,
4. öğrenci-kurum olarak sıralanabilir.

⁷ İkincil araştırmalar ihtiyaç duyulan bilginin daha önceki yapılmış araştırmalardan elde edilmesidir.

Bu verilerin ışığında etkileşimi arttırmak ve etkileşim kanallarını kullanmak için:

1. Öğrenci-içerik etkileşiminin sağlanması amacıyla;

- Öğrencilerin içerikleri istedikleri zaman izleyebilmeleri, kontrol edebilmeleri (durdurma, geri alma, ileri alma, tekrar izleme gibi etkileşimler) için bir VoD (Video on Demand – Dilediğin zaman izle) platformunun (trtokul.anadolu.edu.tr) kurulması,
- Öğrencilerin içerikleri bilgisayarlarına indirmelerine olanak sağlayan bir platformun kurulması ya da var olan bir platformun (i-tunes-U) kullanılması,
- Türkiye’deki yaygın olarak kullanılan dijital platformlar (Digitürk, D-Smart, TTnet-Tivibu) üzerinden içeriklerin VoD yayınının sağlanması,
- Etkileşimli televizyon yayıncılığının e-öğrenme platformu üzerinde tasarlanması,
- Öğrencinin içerikle eş zamanlı (senkron) ve eş zamansız (asenkron) etkileşiminin sağlanabilmesi için çeşitli uygulamalar (ikinci ekran-second screen) geliştirilmesi.

2. Öğrenci-öğretici etkileşiminin sağlanması amacıyla;

- Stüdyo içerisinde çekilen ders programlarında stüdyoya izleyici öğrencilerin katılımının sağlanması, böylece örgün ders ortamı sağlanarak hem öğrencilerin öğrenci ile etkin iletişim kurması hem de öğrencilerin soru sorarak derse aktif katılımlarının sağlanması,
- Bu interaktif süreçte anlatıcıların promter okumaları engellenerek akademik kitap dilinden uzaklaşarak daha anlaşılır ve sıcak bir dil kullanılmasının sağlanması,
- Öğreticilerin eğitilmesi yoluyla daha aktif ve etkileşimli bir sunum tekniği kullanmasının sağlanması.

3. Öğrenci-öğrenci etkileşiminin sağlanması amacıyla;

- Televizyon programlarının sosyal medyada etkinlik sayfalarının oluşturulması,
- Açık Öğretim Sistemi öğrencilerinin televizyon programlarına katılımcı, sunucu, ana karakter olarak dahil edilmesi.

4. Öğrenci-kurum etkileşiminin sağlanması amacıyla;

- Öğrencilerin televizyon programlarına ve yayınlarına geri bildirimde bulunabilmesi için hem doğrudan kuruma hem de programlara geri bildirim kanallarının (e-posta, SMS) açılmasına,
- Hali hazırda var olan Çağrı Merkezi aracılığıyla geri bildirimlerin alınabilmesi ve yanıt verilebilmesi için çağrı merkezinin bilgilendirilmesi ve eğitilmesi gerekliliğine karar verilmiştir.

İşbirlikleri

Bir kurumun kaynakları ne kadar gelişmiş olursa olsun uzmanlık alanları, geçmiş tecrübeler, finansal sınırlılıklar nedeniyle diğer ulusal ve uluslararası kurumlarla işbirliği içerisinde olması önemlilik ve gereklilik arz etmektedir.

- Anadolu Üniversitesi’nin Stratejik ortağı konumunda da olan TRT ile ortak yapımlar yapılması, bilgi ve tecrübe alışverişinde bulunması, ortak araştırma projeleri geliştirmesi,
- Yabancı dil eğitimi konusunda uzun yıllara dayalı tecrübesi olan kuruluşlarla (İngilizce – Cambridge University Press, Almanca – Goethe Institute) senaryo ve yapım işbirliğinin kurulması,
- Kimi kamu (AB Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurulu) ve özel kuruluşların genel kitle eğitimi ya da sosyal sorumluluk kapsamındaki projelere destek sağlamak amacıyla işbirliklerinde bulunmak,
- Başka ülkelerdeki açık ve uzaktan eğitim yapan kurumlarla (Open University UK) bilgi alışverişi yapmak ve o kurumların televizyon program üretimindeki tecrübelerinden yararlanmak,
- Türkiye’deki sayısal yayıncılık platformları (Digitürk, D-Smart, TTnet-Tivibu) ile Vod içerik paylaşımı yapabilmek için işbirliği geliştirmek kararları alınmıştır.

Teknoloji

“Açık ve Uzaktan Eğitim 2020 Stratejik Planı” değerlendirilmesi sonucu saptanan “Yaygın-örgün ve uzaktan eğitim programlarını televizyon, IPTV, Mobil TV ve Web-TV üzerinden hedef kitleye ulaştırmak” temel amacını gerçekleştirmenin ön koşulu sayısal yayıncılık teknolojilerine geçiştir. 2000’li yıllardaki yayıncılık alanındaki

köklü değişimler bütün televizyon yapımcıları ve yayıncılarını bu yeni teknolojilere adaptasyona zorlamış hem sayısal yayıncılık altyapısı hem de üretim teknolojilerindeki görüntü kalitesinin yükselmesi bu geçişi zorunlu kılmıştır. Bu çerçevede;

- HD teknolojiye geçiş ve yeni üretim biçiminin tümüyle HD olarak kabul edilmesi,
- Üretimin yanında yayıncılığın da parçası olan yeni organizasyonun yayın teknolojisi (sayısal uydu uplink, fiber altyapı) yatırımlarını planlaması ve gerçekleştirilmesi,
- İzleyici kitlenin görsel ilgisini yükseltmek, ana akım yayıncılıkla rekabet edebilmek, program üretim hızını arttırabilmek ve çağdaş yayıncılığın bir parçası olabilmek için “video wall”, dokunmatik ekran, sanal stüdyo, kanal kimliği grafik altyapısı gibi yeni teknolojilerin yatırım planlamasına,
- Etkileşimli bir yayıncılık ve bu süreçte Yeni Medya'nın eğitim sürecine dahil edilmesi için gerekli hazırlıkların yapılması VoD, Web TV, IPTV ve Mobil TV yatırım ve planlamalarının yapılması kararları alınmıştır.

Çeşitlilik

Televizyonda yayınlanacak televizyon ders programlarının öğrencilerin öğrenme konusundaki temel ihtiyaçlarına uygun yöntemlerle cevap verebilmesi için;

- Programları çekilecek derslerin seçilmesi için kriterlerin belirlenmesi,
- Kitaplar ve televizyon programları arasında uyumun sağlanması; televizyon programlarının kitap içeriğini destekleyecek şekilde tasarlanması,
- Diğer eğitim ortamlarıyla (e-öğrenme) uyumluluğunun sağlanması,
- Televizyon programlarının yapımlarında aşağıdaki formatların kullanılması:
  - Düz anlatım (konuşan kafalar): Sunucu, televizyon öğretmeni, tanık, açık oturum,
  - Dramatizasyon,
  - Demonstrasyon,
  - Fantezi karakterler,
  - Belgesel,
  - Animasyon / grafik,
  - Röportaj / karşılıklı konuşma,
  - Karma formatlar
- Uzaktan öğrenenler, hazırlanacak televizyon programlarının daha güncel, ilgi çekici ve görsel olarak yapılandırılması isteğini yoğun olarak talep etmektedirler (Bozkaya, 2006; 156). Bu formatların görselliklerini kuvvetlendirmek, izlemedeki öğrenmeyi kolaylaştırmak ve programları daha ilgi çekici kılmak için;
  - Kanal kimliği çalışmasının yapılması,
  - Dekor, kıyafet ve kostümlerle ilgili olarak yaratıcı bir sanat grubunun oluşturulması,
  - Dokunmatik interaktif ekranlar ve video-wall'lar aracılığıyla öğreticinin stüdyo programlarında daha etkin kılınması,
  - Etkin ve etkileşimli grafik ve animasyon altyapısının oluşturulması ve bununla ilgili yaratıcı grupların kurulmasına karar verilmiştir.

Erişilebilirlik

Türksat 2-A üzerinden çok geniş bir coğrafyaya yayın yapan kanal, aynı zamanda sayısal platformlar (Digitürk, D-smart, Tivibu) üzerinden de doğrusal yayın yapmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin geleneksel televizyon yayıncılığına erişimiyle ilgili herhangi bir kısıtlama yoktur. Ancak bugünün televizyon yayıncılığının teknolojik yakınsamaların sonucundaki yeni hali izleyiciye yeni bir izleme şekli sunmaktadır; “her zaman” ve “her yerde”. Televizyon yayıncılığının geleneksel modeli anında tüketilen, istenildiği anda yeniden gözden geçirmeye ya da durdurmaya olanak tanımayan ve tüm öğrenenlere aynı akış hızında sunulan bir yapıyı içermektedir (Bates, 1984: 29). Ancak yayıncılığın yeni modeli izleyiciye yeni imkanlar sunmakta, sayısal teknolojiler sayesinde izleyici istediği zaman online video⁸ izleyebilmekte, yayını durdurabilmekte, geri almakta ve tekrar izleme olanağı sahip olabilmektedir. Bu özellikle öğrencinin eğitim materyali olan televizyon ders programlarını daha etkili kullanmasına da olanak sağlamaktadır. İngiliz Açık Üniversite'sinde yapılan bir araştırma, çoğu öğrenenin izleme sırasında not alamadığını ve bu sonucun da kendilerini tatmin etmediğini göstermiştir (Bates 1983: 61). Bu yeni

⁸ 2008-2012 yılları arasında Türkiye'de günlük ortalama televizyon izleme süresi 4,4 saatten 3,9 saate düşmesinin nedeninin online video izleme oranının yükselmesi olduğu düşünülmektedir.

izleme modeli öğrencilerin izleme sırasında not almalarını da sağlamaktadır. Diğer taraftan mobil teknolojiler sayesinde de içeriklerin yer bağımsız olarak istenilen yerde izleme olanağı mümkün olabilmektedir. Bu nedenlerle yapılacak olan yayıncılıkta;

- Her türlü yayın platformuna yönelik çalışma yapılması,
- İçeriklerin tüm platformlara uygun olarak tasarlanması,
- Mobil platformlarda yayınlanacak içeriklerin daha kısa versiyonlarla tekrardan üretilmesi,
- Uydu yayıncılığının geniş bir coğrafyada olması nedeniyle çok dilli yayıncılık planlamasının yapılması gerekmektedir.

Ölçme ve değerlendirme

Eğitim televizyonculuğunda ölçme ve değerlendirme öncelikli olarak yayınlanan programların performansları (izleyici oranı, program tasarımının değerlendirilmesi) ve öğrenci-içerik çıktısı arasındaki performans değerlendirme amacıyla yapılabilir. Bunun için yapılması gerekenler;

- Hazırlanan televizyon programlarının yayına girmeden önce odak gruplar üzerinde ön-testler uygulanması,
- Yayın sonrasında son test uygulanması ve bu uygulama için internet üzerinde geri dönüşüm alanlarının yaratılması,
- TRT'den alınacak izlenme ölçümleri ile program performanslarının değerlendirilmesi,
- TRT'nin ölçüm sisteminin örneğine Açık Öğretim Sistemi öğrenci profilinin yerleştirilmesi,
- Sayısal platformlar üzerindeki VoD uygulamalarından dakika bazlı kontrol verilerinin alınarak programın tasarım performanslarının değerlendirilmesi,
- İzlenme oranları ile öğrencilere yapılacak izleme değerlendirme anketlerinin ilişkisinin analiz edilmesi,
- İnternet üzerindeki farklı platformlardaki online ve asenkron (downloading) izlemelerin değerlendirileceği sistem çalışmalarının yapılması gereklidir.

“Edutainment”

Eğitim (education) ve eğlence (entertainment) kavramları eğitim alanında çok uzun yıllardır birlikte kullanılabilen kavramlar olmalarına karşın medya uygulamalarında özellikle 2000'li yıllarla birlikte anılmaya başlayan kavramlar olmuşlardır. Özellikle çokluortam (multimedia) uygulamaları öğrencilerin eğitiminde etkili uygulamalar haline gelmiştir. Berk, multimedya sunumlarında eğlence uygulamalarının dünyanın bir çok eğitim kurumunda bir devinim ve popülerite kazandırdığını belirtir (alıntı Steffes ve Duverger, 2012, 1; Berk, 2009). Televizyonda ise eğlence ve eğitim kavramı daha çok çocuk programlarında ortaya çıkmış ve uzun yıllardır kullanılır olmuştur. Amerikan çocuk serisi “Susam Sokağı” (Sesame Street, 1969) eğitimle eğlencenin sistematik olarak bir araya geldiği programların başında gelmiştir. Ancak kavramın eğlenceli-eğitim (edutainment)⁹ olarak yetişkin eğitiminde yaygın kullanımının geçmişi çok değildir (Wallden ve Soronen, 2004; 4). Açık ve uzaktan eğitimde kavramın televizyon programlarında pedagojik kullanımına yönelik çok fazla çalışma olmaması konuyu özel kılmaktadır. Bu nedenle televizyon programlarında eğlenceli-eğitim kavramının geliştirilmesi ve uygulanması için;

- Bir çalışma grubunun oluşturulması,
- Dünyada uygulanan örneklerden yararlanılması (Yabancı dil eğitimi),
- Bunu uygulayan eğitim kurumları (Open University UK) ve televizyonlarla (BBC) ortak çalışılması gerekmektedir.

Pedagoji

Bugüne kadar televizyon program tasarımlarında çok üzerinde durulmamış pedagojik yaklaşımın geliştirilmesi ve uygulanması, eğlenceli-eğitim (edutainment) kavramında olduğu gibi üzerinde çalışılması gereken bir alandır. Medyanın eğitim alanına girişiyle birlikte, teknoloji öğretici ve öğrenci ilişkisine ilştirilmiştir. Pedagojik ekranın özgünlüğü kullanılan medyanın özgünlüğüyle birlikte (ya da ona karşı) çalışır (Leopard, 2014; 87). Bu durumda eğitimin odağındaki öğretmen ekranda yeni biçimler kazanır: “ekrandaki öğretmen”, “ekran ve öğretmen”, “öğretmen olarak ekran” (Leopard; 2014; 87). Bugüne kadar çoğunlukla ekrandaki öğretmen formatında programların ağırlıkta olduğu Açık Öğretim Sistemi televizyon programları için yeni pedagojik biçimlerin geliştirilmesi ile buna 21. yüzyılın teknoloji paradigmasının eklenmesi, uzaktan eğitim öğrencisinin etkin ve

⁹ Kavram ilk kez 1948 yılında Walt Disney'in “True Life Adventures” serisi için kullanılmıştır.

aktif öğrenmesi açısından önemlidir. Ekrandaki eğitim içeriklerinde bu pedagojik biçimlerin geliştirilmesi ve çerçevenin belirlenmesi için;

- Stüdyo programlarında öğretici(anlatıcı)-öğrenci etkileşiminin sağlanması,
- Öğreticinin medyanın olanaklarından yararlanmasının sağlanması,
- Televizyonun görsel kuvvetinin özgünlüğü düşünülerek görseller ve işitsellerin öğreticinin yerine geçtiği formatların geliştirilmesini sağlamak,
- Televizyona uyumlu ve öğretimi aktifleştirecek teknolojik eğitim ortamlarının ilişkisini kurmak gerekmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Televizyon yayıncılığının 21. yüzyılda yeni bir form aldığı ve bu yeni formun yeni fırsatlar yarattığı muhakkaktır. Halen televizyonun en etkin iletişim mecrası olması bu yeni formun önemini kuvvetlendirmekte ve onunla yapılabileceklerin sınırını da genişletmektedir. Bu genişlemenin sonucu olarak ortaya çıkan “bilgi ve enformasyon çağı” tanımlaması bilginin enformasyon miktarındaki artışı tanımlarken aynı zamanda eğitimin burada aldığı başrol pozisyonunu da açıklamaktadır. Bu pozisyondan açık ve uzaktan eğitimin de yararlanması hatta bu sayede yeni bir modellemeye doğru gitmesi kaçınılmazdır. Televizyon bu modellemenin merkez araçlarından biri ve tamamlayıcısıdır. Dolayısıyla eski ve geleneksel modelinden çıkıp, yeni eğitim ortamları ve materyalleriyle uyumlu yeni bir perspektif kazanması şarttır. Bu nedenle açık ve uzaktan eğitim televizyonculuğunda geliştirilecek yeni perspektifin stratejisi;

- Öğrenenin kontrolünün arttırılacağı,
- Her zaman ve her yerde içeriklere ulaşabileceği,
- Pedagojik olarak öğrenmeyi kolaylaştıracak ve etkili kılacak yöntemlerin çeşitlendiği,
- Diğer eğitim materyalleriyle uyumu sayesinde öğrenciyi analitik düşünmeye ve araştırmaya yönlendirecek,
- Öğrencinin öğrendiklerinin hayatın içindeki karşılıklarını görmesini sağlayacak,
- Performansların ölçülüp gerekli geri dönüşlerin, düzeltmelerin ve yeni çalışmaların yapılmasının sağlanacağı,
- Üretilen içeriğin sadece Açık Öğretim Sistemi öğrencisine değil diğer örgün üniversite öğrencilerine ve “yaşam boyu eğitim” çerçevesinde tüm kitleye yönelik olarak tasarlanacağı,
- Ana akım televizyonculukla rekabet edebilecek bir görselliğe sahip,
- Araştırma ve geliştirmeye açık esnek bir stratejidir.

Ancak bu stratejinin gerçekleştirilmesi aşamasında karşılaşılabilecek temel sınırlılıkları aşmanın gücü ortadadır. Televizyon yayıncılığının pahalı bir organizasyon olması ve esnek bir bütçeye sahip olma gerekliliği şu anki mevzuatlarla mümkün değildir. Bu nedenle kamu yayıncısı olan TRT kurumu için özel kanun ve düzenlemeler çıkarılmıştır. Anadolu Üniversitesi'nin de bir kamu yayıncısı olarak kabul edilerek mevzuatın düzenlenmesi gerektiği açıktır.

Not: Bu çalışma 5- 6 Şubat 2016 Tarihlerinde Antalya'da düzenlenen 2nd International Congress on Education, Distance Education and Educational Technology- ICDET'de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Anadolu Üniversitesi (2010). *Açık Öğretim Sistemi 2020 stratejik planı [AOS 2020 strategic plan]* (Rapor). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Anadolu Üniversitesi (2010). Eğitim Televizyonu Arama Konferansı (Anadolu University Educational Television Search Conference)(9-10 Ekim/October 2010). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Bates, A.W. (1983). Adult learning from educational television: The open university experience. In M.J.A.Howe (eds). *Learning from television: Psychological and educational research* (ss.57-77). London: Academic Press.

Bates, A.W. (1984). Broadcast television in distance education: A worldwide perspective. in A.W. Bates (ed.). *The role of technology in distance education* (ss. 29-41). London: Croom Helm.

Brants, K. & De Bens, E. (2000). The status of broadcasting in europe. In J. Wieten, G. Murdock & P. Dahigren (eds) *Television across Europe: A comparative introduction* (ss.7-22). London: Sage.

Bozkaya, M. (2006). Televizyonun uzaktan eğitimde kullanımı. *Selçuk İletişim*, 4, 146-158.

Deloitte (2014). *Dünyanın en renkli ekranı: Türkiye’de dizi sektörü*. (Türkiye medya vet v raporu). İstanbul: Deloitte Touche Tohmatsu.

Hakan A. ve diğerleri (2004). *Açıköğretim sistemi lisans programlarının değerlendirilmesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 819.

Küçükcan, U. (2011, April). A new tv practice in distance education in Turkey. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, 12, 2, 10, 140-152.

<http://www.eric.ed.gov/contentdelivery/servlet/ERICServlet?accno=EJ964993>

Leopard, D. (2014, Spring). Teaching machines and the humanities: Paragraphs on critical media pedagogy. *Interdisciplinary Humanities*, 31, 1, 81-89.

<http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=63f96778-1207-441a-8550-6d4f67093b87%40sessionmgr115&vid=6&hid=108>

McKinsey'in BBC için hazırladığı rapor (1999) *Dünyada Kamu Hizmeti Yayıncıları*. Ankara: TRT Eğitim Dairesi Başkanlığı yayını.

Moeller, B. (1996). Learning from television: A research review. *CCT Reports*, 11
http://www2.edc.org/CCT/admin/publications/policybriefs/lft_rr96.pdf

Oliver, E.L. (1994). Video Tools For Distance Education. In B. Wills (Ed.) *Distance Education Strategies and Tools* (ss.165-195). NJ: Educational Technology Publications, Englewood Cliffs.

Özgür, A. Z. (2005). Türkiye’de uzaktan eğitimde televizyonun etkileşimli kullanımı: Olanaklar, sınırlılıklar ve çözüm önerileri. *Selçuk İletişim*, 3, ss. 80-97.

Sayılgan, E. (2010). *Medya işletmelerinde pazarlama yönetimi*. İstanbul: Beta.

Steffes, E.M. & Duverger, P. (2012, Spring). Edutainment with videos and its positive effect on long term memory. *Journal for Advancement of Marketing Education*, 20, 1.

<http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=7b979419-792a-4170-8bca-ae5e896c6cbb%40sessionmgr4001&vid=1&hid=4210>

Wallden, S. & Soronen, A. (2004). *Edutainment: From television and computers to digital television*. University of Tampere Hypermedia Laboratory. http://www.sis.uta.fi/infim/infim_2011/julkaisut/hyper/b/fitv03b.pdf